

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

2025 №1
(6)

Samarqand-2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

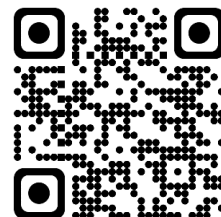
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMYIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

<p>Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston);</p> <p>Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);</p> <p>Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);</p> <p>Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Hotam UMUROV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p>	<p>Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);</p> <p>Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);</p> <p>Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);</p> <p>Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);</p> <p>Mas‘ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston);</p> <p>Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).</p>
---	--

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMİY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Заместитель главного редактора:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ

д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Рохила РУЗМАНОВА

к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Барис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ (Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMİY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza CUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rahmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Foziljon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY XALQLARNING IJTIMOIIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Emrah YILMAZ

ÖZBEKİSTAN'IN KÜRESEL BAŞARILARINA SOSYOKÜLTÜREL BİR YAKLAŞIM VE 2024 YILININ ANALİZİ 8

МУСАЕВ Даянат Муса оглы

ЗНАЧЕНИЕ ОТНОШЕНИЙ АЗЕРБАЙДЖАНА С УЗБЕКИСТАНОМ ДЛЯ ОБЪЕДИНЕНИЯ ТЮРКСКОГО МИРА 21

Xurshid Sirojiddinovich JUMANAZAROV

TURKISTON O'LKASIDA MUSTAMLAKA TIBBIYOTINI O'RNATISHDAGI IJTIMOIIY MUAMMOLAR 28

Ülkər HƏSƏNOVA

1926-CI İL I TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TARİXİ ƏHƏMİYYƏTİ 34

Türkan MAHMUDZADƏ

TÜRKOLOJİ QURULTAYIN TÜRKCÜLÜYÜN İNKİŞAFINDA ROLU 43

RAHMONOVA Parvina

HINDISTON HUKMDORLARINING SAMARQANDGA TUHFASI 52

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Baxtiyor ABDUSHUKUROV

KUL TIGIN BITIGTOSHI VA O'ZBEK TILI SHEVALARI 59

Tagandurdy BEKJAYEV

TÜRKMEN DİLİNDE TAKVİMLE İLGİLİ KİŞİ ADLARI 66

ALLAMBERGENOVA Muqaddas Ruslanovna

O'RXUN-ENASOY OBIDALARI LEKSIK QATLAMINING HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILI FONETIK-SEMANTIK TIZIMIDA AKS ETISHI 72

SHUKUROV Ahad Axmatovich

ARXAIZMLARNING LINGVO-USLUBIY IMKONIYATLARI 81

BARZIYEV Oybek Xabibullayevich

ANDIJON ZILZILASI TAFSILOTLARIGA BAG'ISHLANGAN AN'ANAVIY SHE'RIY ASARLAR TAHLILI 90

MAMAJONOV Muhammadjon, OMONIDDINOVA Durdonaxon

PRAGMALINGVISTIKA VA TILSHUNOSLIKDA KO'P MA'NOLILIK MUAMMOSI 96

KARIMOVA Dilafro'z Obidjonovna

AKADEMIK AHMADALI ASQAROVNING YETUK ARXEOLOG SIFATIDA SHAKLLANISH YO'LI 102

DJUMAMURATOV Kuanishbay

INGLIZ VA QORAQALPOQ TILLARIDAGI KOLORATIV BIRLIKLI FRAZELOGIZMLARNING KOMPONENTLI TAHLILI 113

Aynur CƏFƏROVA

AZƏRBAYCAN VƏ TÜRKIYƏ TÜRKCƏLƏRİNİN TERMİNOLOGİYASİNİN İNKİŞAFINDA BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYIN ROLU 122

Nərmin RƏHİMOVA

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ƏLİFBA VƏ DİL MÖVZULARI TÜRK XALQLARININ ORTAQ PROBLEMI KIMI 131

Valida SHIKHALIYEVA

TÜRKOLOJİ QURULTAYDA ORTAQ DİL MƏSƏLƏSİ DÜNƏN VƏ BÜGÜN 139

ESHMIRZAYEV Bahodir Djurayevich, ISMOILOV Behruzjon Isroilovich

ANTROPONIMLARNING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI..... 150

RO‘ZIYEV QAHRAMON KUZIMURATOVICH

O‘ZBEK TILIDA “NON” KONSEPTINING LINGVOMADANIY TAHLILI..... 154

NABIYEVA Nodira Saidovna

LIRIKADA ILTIJO KONSEPTINI IFODALAYDIGAN JANRLAR 162

Nilufar NORPO‘LATOVA

SAMARQANDNING TARIXIY NOMLARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 168

MELIBAYEVA Soxibaxon

O‘ZBEK ANTROPONIMLARI PRETSEDENT BIRLIK SIFATIDA 176

RAHMATOVA Sevara Alisherovna

ESHQOBIL SHUKUR SHE‘RLARIDA TAKRORNING MATN QISMLARINI
BOG‘LASHDAGI ROLI..... 183

AZIZ MUSHTARIY!

2025-yilda qadrlı mushtariylarini 1-soni bilan mamnun qilgan “Turkologik tadqiqotlar” jurnali hay’ati sifatida, sharqona yangi yilimizning Turk dunyosi va butun insoniyat uchun tinchlik, farovonlik va muvaffaqiyatlarga to’la bo’lishini tilaymiz. Bu sonimizda “Turk dunyosi birligida O’zbekiston va Ozarbayjon aloqalarining ahamiyati”, “Turkiy tillar va Ozarbayjon terminologiyasi rivojida birinchi turkologiya qurultoyining o’rni”, Turkman tilida taqvimlar bilan bog’liq shaxs ismlari”, “O’rxun-Enasoy obidalari leksik qatlamining hozirgi o’zbek adabiy tili fonetik-semantik tizimida aks etishi”, “Birinchi Turkologiya qurultoyida mushtarak alifbo va til mavzulari turkiy xalqlarning umumiy muammosi sifatida” kabi bir qator til, madaniyat, tarix, terminologiyaga oid mavzular kiritilgan. Qardosh mamlakatlardagi olimlarning turkologik tadqiqotlar haqida yozgan maqolalari va ilmiy faoliyatlari, xalqlarimiz o’rtasidagi aloqalarni mustahkamlovchi ko’prik vazifasini o’taydi. Umid qilamizki, turk dunyosida amalga oshirilayotgan tadqiqotlar natijalari soha mutaxassilari, doktorant va magistrantlar, yosh tadqiqotchilar uchun foydali bo’ladi...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

As the board of the journal "Turkological Studies," which pleased its valued subscribers with its first issue in 2025, we wish that our oriental new year will be full of peace, prosperity, and success for the Turkic world and all humanity. This issue includes several topics related to language, culture, history, and terminology, such as "The importance of relations between Uzbekistan and Azerbaijan in the unity of the Turkic world," "The role of the First Turkology Congress in the development of Turkic languages and Azerbaijani terminology," "Personal names associated with calendars in the Turkmen language," "Reflection of the lexical layer of Orkhon-Enasoy monuments in the phonetic-semantic system of the current Uzbek literary language," "Common alphabet and language topics as a common problem of the Turkic peoples at the First Turkology Congress." Articles and scientific activities of scientists from fraternal countries on Turkological studies serve as a bridge that strengthens ties between our peoples. We hope that the research results conducted in the Turkic world will be helpful for specialists in the field, doctoral and master's students, and young researchers...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

2025 yilının 1. sayisiyla siz deęerli okurlarımızı memnuniyetle karřilayan “Türkolojik Arařtırmalar” dergisinin yönetim kurulu olarak, Yeni Yilimizin Türk dünyası ve tüm insanlık için barış, refah ve başarılarla dolu olmasını diliyoruz. Bu sayımızda, “Özbekistan-Azerbaycan İliřkilerinin Türk Dünyası Birlięi Açısından Önemi”, “Türk Dilleri ve Azerbaycan Terminolojisinin Geliřiminde Birinci Türkoloji Kongresi'nin Rolü”, “Türkmen Dilinde Takvimlerle İlgili Kiři Adları”, “Orhun-Yenisey Abidelerindeki Sözcükler Katmanının Modern Özbek Edebi Dilinin Fonetik-Semantik Sistemine Yansıması”, “Türk Halkların Genel Sorunu Olarak Birinci Türkoloji Kongresi'nde Ortak Alfabe ve Dil Konuları”, “Özbekistan’ın Küresel Başarılarına Sosyokültürel Bir Yaklaşım ve 2024 Yılıının Analizi” gibi dil, kültür, tarih ve terminolojiye iliřkin pek çok konu yer almaktadır. Kardeř ülkelerdeki bilim adamlarının Türkoloji arařtırmaları konusundaki makaleleri ve bilimsel faaliyetleri halklarımız arasındaki baęları güçlendiren bir köprü görevi görmektedir. Türk dünyasında yapılan arařtırma sonuçlarının alan uzmanlarına, doktora ve yüksek lisans öęrencilerine, genç arařtırmacılara faydalı olmasını diliyoruz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Редакция журнала «Туркологические исследования», радуя своих читателей первым номером в 2025 году, желает, чтобы Восточный Новый год был полон мира, процветания и успехов для тюркского мира и всего человечества. В данный выпуск журнала включен ряд статей на темы, связанные с языком, культурой, историей и терминологией, в частности, «Значение отношений Узбекистана и Азербайджана в единстве тюркского мира», «Роль Первого туркологического съезда в развитии тюркских языков и азербайджанской терминологии», «Личные имена в туркменском языке, связанные с календарём», «Отражение лексического пласта Урхун-Енисейских памятников в современной фонетико-семантической системе узбекского литературного языка», «Общий алфавит и языковые темы на Первом туркологическом съезде как общая проблема тюркских народов». Научные статьи по туркологическим исследованиям и деятельность ученых из братских стран служат мостом, укрепляющим связи между нашими народами. Мы надеемся, что результаты исследований в тюркском мире будут полезны специалистам, докторантам и магистрантам, молодым исследователям...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

BİRİNCİ TÜRKOLÖJİ QURULTAYDA ƏLİFBA VƏ DİL MÖVZULARI TÜRK XALQLARININ ORTAQ PROBLEMI KIMI

Nərmin RƏHİMOVA

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Türkoloji mərkəzin mütəxəssisi (Bakı, Azərbaycan)

E-mail: narminrahimova7@gmail.com

 ORCID: 0009-0008-6350-6144

Xülasə: Məqalədə I Türkoloji Qurultayda türk xalqlarının ümumi məsələsi olan əlifba və dil mövzularından bəhs edilir. Türkoloji Qurultay XX əsr Azərbaycan elmi-mədəni həyatının parlaq bir mərhələsini təşkil edir. Ötən yüz il ərzində Azərbaycanda bu miqyasda və türkolojinin bu qədər vacib problemlərini aşkara çıxaran oxşar bir elmi hadisəyə təsadüf olunmur. Türkoloji Qurultayda yeni əlifba haqqında, türk dillərinin və türk dilinin başqa dil ailələri ilə əlaqələrinin öyrənilməsi haqqında, ana dilinin tədrisi metodikası haqqında, “Türk xalqları tarixini öyrənməyin müasir vəziyyəti və cari vəzifələri” məruzəsi üzrə, ölkəşünaslıqla bağlı məruzələr üzrə, türk dillərinin orfoqrafiyası haqqında, təşkilat komissiyası barədə, türk dillərində elmi terminologiya sistemi haqqında qətnamələr, eləcə də etnoqrafiya komissiyasının qətnaməsi qəbul edilmişdir. Qurultay türk dillərinin elmi qrammatikasının və lüğətinin tətbiq olunmasını qərara almışdı, arxeoloji tədqiqatların keçirilməsi, xarici müəlliflərin türkologiyaya aid əsərlərinin nəşri, salnamələrin toplanması, ölkəşünaslığın inkişafı ilə əlaqədar işlərin görülməsi, türk dillərinin orfoqrafiya lüğətini yaratmaq, türkolojiyə aid olan bütün materialların toplanıb siyahıya alınması, hər bir türk respublikasında elmi terminlər lüğətinin yaradılması və s. barədə qərarlar qəbul etmişdir.

Açar sözlər: *Birinci Türkoloji Qurultay, Azərbaycan, əlifba, dil, türk xalqları.*

BİRİNCİ TÜRKOLOGIYA QURULTAYIDA MÜSHƏRƏK ALIFBO VA TIL MAVZULARI TÜRKİY XALQLARININ ÜMUMİY MUAMMOSI SIFATIDA

Annotatsiya: Maqolada I Turkologik qurultoyda turkiy xalqlarning umumiy muammolari bo‘lgan alifbo va til mavzulari muhokama qilinadi. Turkologik qurultoy XX asr Ozarbayjon ilmiy va madaniy hayotida yorqin bosqichni tashkil etadi. Ozarbayjonda so‘nggi yuz yil ichida turkologiyaning bu miqyosdagi va bunday muhim muammolarini ochib beruvchi ilmiy tadbir bo‘lmagan. Turkologik qurultoyda yangi alifbo, turkiy tillarni o‘rganish va ularning boshqa til oilalari bilan aloqalari, ona tilini o‘qitish metodikasi to‘g‘risida, “Turkiy xalqlar tarixini o‘rganishning hozirgi holati va dolzarb vazifalari to‘g‘risida”gi ma‘ruza to‘g‘risida, o‘lkashunoslik, turkiy tillar imlosi, tashkiliy komissiya, turkiy tilshunoslik bo‘yicha tashkiliy komissiya to‘g‘risida, shuningdek, turkiy tilshunoslik, ilmiy atamashunoslik tizimi, ona tilini o‘qitish metodikasi to‘g‘risida qarorlar qabul qilindi. Qurultoy turkiy tillarning ilmiy grammatikasi va lug‘atini joriy etish, arxeologik tadqiqotlar olib borish, turkologiyaga oid xorijiy mualliflarning asarlarini nashr etish, yilnomalar to‘plash, o‘lkashunoslikni rivojlantirish bilan bog‘liq ishlarni amalga oshirish, turkiy tillarning imlo lug‘atini yaratish, turkologiyaga oid barcha materiallarni to‘plash va sanab o‘tish, har bir turkiy respublikada ilmiy atamalar lug‘atini yaratish va hokazolar yuzasidan qarorlar qabul qildi.

Kalit so‘zlar: *Birinci Turkologik qurultoy, Ozarbayjon, alifbo, til, turkiy xalqlar.*

ALPHABET AND LANGUAGE ISSUES AS COMMON PROBLEMS OF THE TURKIC PEOPLE AT THE FIRST TURKOLOGY CONGRESS

Abstract: The article discusses the common problems of the Turkic peoples, namely the alphabet and language, at the First Turkic Congress. The Turkic Congress constitutes a bright stage in the scientific and cultural life of Azerbaijan in the 20th century. In the last hundred years, no scientific event of this scale has been held in Azerbaijan, revealing such important problems of Turkology. At the Turkic Congress, the new alphabet, the study of Turkic languages and their relations with other language families, the methodology of teaching the mother tongue, the report “Current status and current tasks of the study of the history of the Turkic peoples”, country research reports, the spelling rules of the Turkic languages, the organizational commission, opinions on the scientific terminology system in the Turkic languages, and the decision of the ethnography commission were adopted. At the congress, decisions were made on issues such as the preparation of scientific grammars and dictionaries of the Turkic languages, conducting archaeological research, publishing the works of foreign authors in the field of Turkology, collecting chronicles, conducting studies on the development of regional research, creating a spelling dictionary of the Turkic languages, collecting and listing all kinds of materials related to Turkology, and creating dictionaries of terms in the Turkic Republics.

Keywords: *First Turkological Congress, Azerbaijan, alphabet, language, Turkic peoples.*

Giriş. Türk xalqlarının mədəni həyatında ən əlamətdar hadisələrdən biri kimi tarixə düşmüş Birinci Türkoloji Qurultay 26 fevral - 6 mart 1926-cı il tarixlərində Bakı şəhərində keçirilmişdir. Bu qurultayda SSRİ-də yaşayan türk xalqları üçün bir sıra əhəmiyyətli qərarlar qəbul edilmişdir. Qurultayda əlifba, orfoqrafiya, terminologiya, tədris-metodika və digər mövzular müzakirə edilmişdir. Qurultayda iştirak edən 131 nümayəndədən 93-ü türk və 38-i başqa millətlərin təmsilçiləri idi.

Azərbaycanın həmin dövrdə elmi və mədəni sahələrdə qabaqcıl mövqedə dayanması Birinci Türkoloji Qurultayın Azərbaycanda keçirilməsinin başlıca səbəbi idi. Bu qurultayın ölkəmizdə keçirilməsi nəticəsində Azərbaycan tədrisən türkologiyasının öndə gedən mərkəzinə çevrilməsinə gətirib çıxarmışdır. 1920-ci ildə Şərq xalqlarının Birinci Qurultayı da Bakıda keçirilmişdir və bu tədbir sayəsində Azərbaycan türk-müsəlman dünyasında əhəmiyyətli mövqe tutmağa nail olmuşdur. Azərbaycanlı ziyalılar Şərq xalqlarının Qurultayı və Birinci Türkoloji Qurultayda iştirak edərək dilçilik, ədəbiyyat, mədəniyyət, tarix, folklor, etnoqrafiya, maarifçilik və s. mövzularında diqqətəlayiq elmi araşdırmalar aparmışlar. Türkologiya sahəsində fəaliyyət göstərən elm adamlarının çalışmaları nəticəsində hələ 1970-ci illərdən nəşr olunan nüfuzlu “Sovetskaya Turkologiya” jurnalı Bakıda çap olunmuşdur. Bu fakt Azərbaycanın postsovet dövlətləri arasında türkologiyasının mərkəzi olmasını sübut edir. Hələ o dövrdən fəaliyyətə başlayan bu jurnal hal-hazırda “Türkologiya” adı ilə beynəlxalq dərgi kimi Bakıda nəşrini davam etdirməkdədir.

Birinci Türkoloji Qurultayda türk xalqlarının vahid latın qrafikalı əlifbaya keçidin elmi-metodik prinsipləri hazırlanmışdır. Əlifba və dil məsələləri geniş şəkildə müzakirə olunmuşdur və əsas məqamlar bunlar idi:

1. **Əlifba dəyişikliyi:** Qurultayın ən vacib qərarlarından biri Latın qrafikasına keçid olmuşdur. Ənənəvi Ərəb əlifbasının Latın əlifbası ilə əvəzlənməsi qərarı qəbul edildi. Bu, türk dillərinin daha asan öyrənilməsi və yazılması məqsədini güdüdü. Ən böyük təklif latın qrafikalı əlifbaya keçid idi. Bu, bir çox türk xalqının mədəniyyət və dil əlaqələrini gücləndirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

2. **Orfoqrafiya problemləri:** Müxtəlif türk dilləri üçün ortaq yazı qaydalarının hazırlanması müzakirə edilmişdir. Bu, dillərin standartlaşması və savadlılığın artırılması baxımından vacib idi. Latın qrafikalı əlifbanın elmi-metodik prinsipləri hazırlanmalı idi. Bu prinsiplər dilçilik və fonetika sahəsində mütəxəssislər tərəfindən tərtib olunmuşdur.
3. **Terminologiyanın inkişafı:** Türk dilləri üçün ortaq terminologiyanın hazırlanması əsas məsələlərdən biri olmuşdur. Bu, elmi və texniki terminlərin vahid şəkildə istifadə olunmasını təmin edirdi.
4. **Dilin tədrisi:** Türk dillərinin tədrisi metodları və yanaşmaları müzakirə edildi. Məqsəd, dillərin daha effektiv öyrədilməsi və yayılması idi. Əlifba dəyişikliyinə uğurlu olmasını təmin etmək üçün məktəblərdə və təhsil müəssisələrində yeni əlifbanın tədrisi üzrə proqramlar hazırlanmalı idi. **Mədəni Əlaqələrin, yəni ki,** Türk xalqları arasında mədəni və dil əlaqələrinin gücləndirilməsi və birgə dil tədqiqatlarının aparılması təklif edilmişdir.
5. **Ədəbiyyat və ədəbiyyat dili:** Türk xalqları üçün ortaq ədəbi dilin yaradılması müzakirə edildi. Bu, mədəni və elmi inkişafın təmin edilməsi baxımından mühüm idi. Mövcud kitablar və ədəbiyyatın yeni əlifbaya uyğun şəkildə tərcümə və dəyişdirilməsi üzrə işlər aparılmalı idi.

Bu müzakirələr, Türk dillərinin elmi və mədəni inkişafını təşviq etməyi və onların qorunmasını və standartlaşmasını təmin etməyi məqsəd qoymuşdu.

I Türkoloji Qurultay. 1926-cı il.

Qurultayda adı çəkilən məsələlərdən ən birincisi əlifba məsələsidir. Mirzə Fətəli Axundov XIX əsrdən etibarən Azərbaycan dilinin latın qrafikasına keçidini dəstəkləyən ilk təşəbbüskarlardan biri idi. Mirzə Fətəli Axundov Azərbaycanın görkəmli dramaturqu, maarifçi, şair və filosofudur. O, Azərbaycan dramaturgiyasının banisi və ədəbi tənqidin ilk nümayəndəsi kimi tanınır Axundovun əsərləri, xüsusən "Müsəlman Molyer" adlı draması, Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında mühüm rol oynayıb.

Mirzə Fətəli Axundov (1812-1878)

Axundovun düşüncələri və fəlsəfi baxışları onun dövründə müasir düşüncələrin təbliği üçün böyük rol oynamışdır. O, həmçinin Qafqaz Arxeologiya Komissiyasının sədri olmuşdur. Axundovun əsərləri və fəlsəfi baxışları, Azərbaycan ədəbiyyatının və maarifçiliyinin inkişafında əsas təsirlərdən biri olmuşdur.

O, ərəb əlifbasının dəyişdirilməsi üzərində təklif etmişdir və bu təkliflər əsasən Azərbaycan dilinin fonetik tələblərinə uyğun olmaq və yazının sürətini artırmaq məqsədilə irəli sürülmüşdü. Axundovun yeni əlifba layihəsi, əsasən, hər bir səsənin ayrı hərflərdən ifadə olunması üzərində dayanırdı. Bu təkliflər, Sovet İttifaqının ərazisində yaşayan Azərbaycan əhalisinin dil və ədəbiyyatının daha geniş yayılmasına kömək etmək məqsədilə irəli sürülmüşdü.

Axundovun bu təşəbbüsləri, müasir Azərbaycan əlifbasının formalaşmasında əsas səbəblərdən biri idi və o, Azərbaycan dilinin daha geniş yayılması və tanınması üçün böyük əmək və səy nəzərdə tutmuşdu.

1921-1922-ci illərdən Azərbaycan ziyalıları bu mözu ilə əlaqədar yığıncaqlarda müxtəlif fikirlər səsləndirmişlər. Əlifba mövzusunda fikir ayrılıqları yaranmış, bəziləri yeni əlifbaya keçmənin, digərləri isə ərəb əlifbasının təkmiləşdirilməsinin daha yaxşı ideya olması qənaətinə gəlmişlər. Yeni əlifba dəstəkçilərinin səyi hesabına 1922-ci ilin mayında “Yeni türk əlifba komitəsi” yaradıldı və beləliklə, latın qrafikasına keçidin əsası qoyulurdu. Cəlil Məmmədquluzadənin baş redaktoru olduğu Yeni yol qəzeti latın əlifbası ilə nəşr olunurdu. Yeni əlifbanın tanınması üçün 1924-1925-ci illərdən birinci siniflərə yeni əlifba ilə dərs tədrisi başlanmışdır. (3, s.337)

Birinci Türkoloji qurultayda əlifba məsələsi dəfələrlə iclaslarda müzakirə edilməsi latın əlifbasının tətbiqi məsələsini sürətləndirmişdir. Bu qurultayın təşkil edilməsi əslində rusların türk xalqlarının yaxşılığını düşündüklərinə görə olmamışdır. Onların əsas niyəti türkləri öz qədim və zəngin tarixlərindən uzaqlaşdırmaq idi. Bunun üçün də ən yaxşı yol əlbəttə, onların min ildən artıq işlətdikləri əlifbanı əllərindən almaq idi. Beləliklə, gələcək türklər öz şanlı tarixlərini oxuya bilməyəcək və keçmişlərindən bixəbər olacaqlar. (1, s.69)

Birinci Türkoloji Qurultayda əlifba məsələsi mühüm mövzulardan biri idi. 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş bu qurultayda türk xalqlarının latın qrafikalı əlifbaya keçidi ilə bağlı elmi-metodik prinsiplər müzakirə olunmuşdur. Qərarlar əsasında 1929-cu ildə Sovet hökuməti ərəb əlifbasının istifadəsini qadağan etdi və türk xalqları yeni latın əlifbasına keçid etdilər. Bu dəyişiklik, dil və yazı sahəsində türk xalqları arasında böyük inteqrasiya və inkişafı təşviq etmişdir. Latın qrafikalı əlifba, müxtəlif türk xalqları arasında dil birliyini gücləndirməyə və mədəni əlaqələri artırmağa kömək etmişdir. Qurultayın qərarları, türk xalqlarının mədəni və dil inkişafında mühüm rol oynamışdır. Əlifba məsələsi, türk xalqlarının gələcək nəsillərə daha asan oxuma-yazma bacarığı və mədəniyyətlərini qoruyub saxlamaq üçün mühüm bir addım olmuşdur. Beləliklə, sonda 1929-cu il yanvar ayının 1-dən azərbaycanlılar kütləvi şəkildə latın əlifbasına keçidilər.

Qurultayda qaldırılan latın əlifbasına keçid məsələsi XX əsrin əvvəllərində Türkiyə Cümhuriyyətində də tətbiq olunmuşdur. Sonrakı müddətdə bu proses Sovetlər İttifaqı tərkibində dayandırılmış və kiril əlifbasına keçid olunmuşdur. Amma müstəqillik dövründə latın əlifbasına qayıtmaq fikri yenidən irəli çəkilməmişdir. Hal-hazırda Azərbaycanda, Türkiyədə, Özbəkistan və Türkmənistanda latın qrafikasından rəsmi əlifba kimi istifadə olunur. Qazaxıstan və Qırğızıstan da latın qrafikasına keçmək üçün planlar hazırlayır.

Azərbaycan 1991-ci ildə müstəqillik əldə etdikdən sonra, SSRİ dövründə məcbur qəbul edilmiş qərarların yenidən baxılmasına başlandı. Belə qərarlardan biri əlifba ilə bağlı oldu. Ümumillə liderimiz Heydər Əliyev 1 avqust 2001-ci il tarixli xüsusi fərmanı ilə Azərbaycanda latın qrafikasına keçidi təmin edilmişdir. Bu fərman Birinci Türkoloji Qurultayın ideyalarının müstəqil Azərbaycan üçün vacibliyini açıq şəkildə göstərir. Avqustun 1-i Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili günü kimi qeyd edilir. Ulu Öndər həmin Fərmanı latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasına keçidin ölkədə 2001-ci ilin avqustunda bütövlükdə təmin edildiyini və yeni əlifbadan istifadənin müstəqil Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında, yazı mədəniyyətinin tarixində mühüm hadisə olduğunu nəzərə alaraq imzalayıb.

Əlifba hər bir xalqın həyatında, onun yazı mədəniyyətinin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Hazırda dünyada müxtəlif əlifbalardan istifadə olunur. Əlifba sözü ərəb dilindən alınmadır və ərəb əlifbasındakı ilk hərflərin (əlif, bey) adını bildirir.

Əsrlərlə müxtəlif xalqların mədəni əlaqələrinə xidmət etmiş ərəb qrafikasının dilimizin səs sistemini bütün dolğunluğu ilə əks etdirə bilməməsi, yazı və oxuda törətdiyi maneələr XIX əsrin

II yarısından etibarən dövrün mütərəqqi maarifçi ziyalılarını əlifba islahatı problemi üzərində düşünməyə vadar edib.

Milli dramaturgiyanın banisi, görkəmli ictimai xadim Mirzə Fətəli Axundzadə ərəb əlifbasında əsaslı islahat aparmağı elmi-pedaqoji cəhətdən əsaslandırın və onu təcürbi olaraq həyata keçirməyə cəhd edən ilk mütəfəkkirdir. M.F.Axundzadə geniş xalq kütlələrinin savadlanması işində ömrünün son 20 ilini əlifbanı dəyişdirmək uğrunda mübarizəyə həsr edib. O, hesab edirdi ki, ərəb əlifbası ərəb olmayan xalqlar, o cümlədən türkdilli xalqlar üçün əlverişli deyil. M.F.Axundzadə bu layihəni mütəxəssislərin rəy verməsi üçün Peterburq, Paris, London, Berlin və başqa şəhərlərə göndərir. O, ərəb əlifbasının latın qrafikalı yeni əlifba ilə əvəz olunmasının vacibliyinə türk alimlərini inandırmaq məqsədilə 1863-cü ildə İstanbula gedərək yeni əlifba layihəsini şəxsən özü təqdim edir.

Heç bir müsbət cavab ala bilməyən M.F.Axundovun Rusiyanın, Şərqi və Qərbi bir çox dövlət və ictimai xadimlərinə məktub və təkliflərlə bu barədə müraciət etməsi də nəticə vermir. Yeni əlifba layihəsinin qəbul olunmaması M.F.Axundzadəni ruhdan salmır, o hesab edirdi ki, gələcək nəsillər onun layihəsini layiqincə qiymətləndirəcəklər.

Mirzə Fətəli Axundov tərəfindən təklif edilmiş sözü gedən əlifbanın layihəsinin fotosurəti Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin Köməkçi Materiallar fondunda qorunur.

Birinci Türkoloji Qurultayda müqayisəli türkoloji dilçilik məsələlərinə də toxunulmuşdur. Qurultayda aşağıdakı məsələlər ətrafında müzakirələr aparılmışdır:

1. **Dil Qohumluğu:** Türk dilləri arasında qohumluq əlaqələri və onların tarixi inkişafı barədə müqayisəli tədqiqatlar.

Türk dillərinin qohumluğu, onların ortaq mənşə və tarixi inkişaf yollarını paylaşmaları ilə bağlıdır. Türk dilləri, Altay dillər qrupunun bir hissəsi olaraq, ümumi mənşə və oxşar dil xüsusiyyətləri ilə bağlıdırlar. Bu dillər, əsasən, Orta Asiya, Şərqi Avropa və Sibir bölgələrində yayılmışdır. Bu baxımdan, türk dillərinin qohumluğu onların mənşəyi, qrammatikası, fonologiyası, leksikası və tarixi inkişafı ilə bağlıdır. Bu dillərin ortaq mənşədən gəldiyi və zamanla müxtəlif coğrafi və tarixi şərtlər nəticəsində fərqli dillərə çevrildiyi nəzərə alınmalıdır. Mənşəcə Türk dilləri ümumiyyətlə Altay dil ailəsinə daxil edilir. Bu dillərin ortaq mənşəyi, onların bir-biri ilə qohum olduğunu göstərir. Qrammatik cəhətdən yanaşdıqda, Türk dillərinin qrammatik quruluşları çox oxşardır. Məsələn, hamısında köməkçi feili ilə əsas feili arasında fərq yoxdur. Fonologiyaya gəldikdə, türk dillərinin səs sistemləri və səs dəyişiklikləri oxşardır. Türk dilləri arasında çoxlu ümumi sözlər var və bu da onların leksik cəhətdən qohumluğu olduğunu, ortaq bir keçmişi paylaşdıklarını sübut edir. Həmçinin, türk dillərinin inkişaf tarixinə nəzər saldıqda da, onların ortaq mənşədən gəldiklərini və zamanla fərqləndiklərini görmək mümkündür.

2. **Səs Sistemləri:** Fərqli türk dillərinin fonetik və fonoloji xüsusiyyətlərinin müqayisəsi.

Türk dillərinin fonetik və fonoloji xüsusiyyətlərinin müqayisəsi maraqlı və zəngin bir mövzudur. Fərqli türk dilləri, bəzi oxşarlıqlara və fərqliliklərə malikdir. Əksər türk dillərində ön və arxa samitlərin uyğunluğu prinsipi var. Məsələn, Azərbaycan və Türk dillərində bu prinsipə rast gəlinir. Türk dillərində bəzi səslər müxtəlif şəraitlərdə dəyişə bilər. Məsələn, Azərbaycan dilində "kitab" sözü Türkcədə "kitap" kimi istifadə olunur. Türk dilləri, ümumi bir fonetik quruluşun oxşar xüsusiyyətlərinə sahib olmalarına baxmayaraq, hər bir dilin özünəməxsus səs xüsusiyyətləri də var.

3. **Qrammatika:** Türk dillərinin qrammatik strukturlarının və onların fərqliliklərinin araşdırılması.

Birinci Türkoloji Qurultayda Türk dillərində qrammatik ünsürlər, cümlə strukturu, şəkilçilər və s. mövzuların araşdırılması fikri irəli sürülmüşdür.

4. **Leksikologiya:** Müxtəlif türk dillərində söz varlığı və lüğət tərkibinin müqayisəsi.

Birinci Türkoloji Qurultayda leksikologiyanın araşdırılması, türk dillərinin və onların dialektlərinin lüğət tərkibini və söz varlığını tədqiq etmək üçün mühüm bir addım idi. Müxtəlif türk dillərinin və dialektlərinin söz varlığını araşdırmaq və onların ortaq və fərqli xüsusiyyətlərini müəyyən etmək başlıca məqsəd kimi qoyulmuşdu. Bu tədqiqatlar, türk dillərinin daha dərin anlaşılmasına və onların inkişafına kömək edəcəkdi. Qurultayda leksikologiyanın araşdırılması, türk xalqları arasında dil birliyinin və mədəni əlaqələrin gücləndirilməsinə yönəlmişdir.

5. **Dialektologiya:** Türk dillərinin dialektlərinin öyrənilməsi və onların təsnifatı.

Birinci Türkoloji Qurultayda dialektologiyanın araşdırılması, türk dillərinin müxtəlif dialektlərinin tədqiqi və onların təsnifatı üçün mühüm bir mövzu idi. Dialektologiya araşdırmaları, türk xalqları arasında dil birliyinin möhkəmləndirilməsi və mədəni əlaqələrin inkişaf etdirilməsi üçün mühüm rol oynayır. Qurultayda bu sahədə müzakirə olunan önəmli məsələlərdən biri dialektoloji tədqiqatların əsas məqsədləri idi:

- **Dialektlərin Təsnifatı:** Müxtəlif türk dillərinin dialektlərinin tədqiqi və onların təsnifatı üçün sistemli bir yanaşma inkişaf etdirilməsi.
- **Fonetik və Leksik Fərqliliklər:** Türk dillərinin dialektləri arasında fonetik və leksik fərqliliklərin araşdırılması və müqayisə edilməsi.
- **Dil Qohumluğu:** Türk dillərinin dialektləri arasında qohumluq əlaqələrinin müəyyən edilməsi və onların tarixi inkişaf yollarının araşdırılması.
- **Sosial və Regional Amillər:** Türk dillərinin dialektlərinin sosial və regional amillərdən təsirlənmə dərəcəsinin öyrənilməsi.
- **Dil Dəyişiklikləri:** Türk dillərinin dialektlərində baş verən dil dəyişikliklərinin və onların səbəblərinin müəyyən edilməsi.

Müqayisəli türkoloji dilçilik tədqiqatları, türk dillərinin qohumluğunu, inkişaf yollarını və tarixi əlaqələrini araşdıran bir sahədir. Bu tədqiqatlar, türk dillərinin fonetik, qrammatik və leksik xüsusiyyətlərini müqayisə edərək onların oxşarlıqlarını və fərqliliklərini ortaya çıxarmağa yönəlmişdir. Müqayisəli türkoloji dilçilik tədqiqatları, türk dillərinin daha dərinə anlaşılmasına və onların inkişafına töhfə vermişdir. Müqayisəli və müqayisəli türkoloji dilçilik dillərin tarixi-genetik dil qohumluğu dərəcəsinin müəyyənəlməyə çalışır. Qədim dillərin bərpası, dillərin, dil ailə və qruplarının tarixindəki diaxron prosesləri tədqiq edir. I Türkoloji Qurultayda dilçilikdə əhəmiyyətli yer tutan müqayisəli-tarixi dilçilik məsələlərinə dair fikirləri iki qrupda birləşdirmək olar. Bunlara Türk dillərinin özləri arasında qohumluğun ortaya çıxarılması məqsədilə müqayisəsi və Türk dillərinin fin-uqor, monqol, tunqus, yafəs dilləri ilə qohumluğunun müəyyənəlməsi məqsədilə müqayisəsi aiddir. (4, s.7)

Bəkir Çobanzadə (1893-1937)

Bəkir Çobanzadə, müqayisəli-tarixi dilçilik sahəsində türk dillərinin qohumluğunu və tarixi əlaqələrini araşdıran görkəmli bir alim idi. O, türk dillərinin müxtəlif dialektlərinin və onların əlaqələrini tədqiq etməklə məşğul olmuşdur. Çobanzadənin əsərləri və araşdırmaları, türk xalqları arasında dil və mədəni əlaqələrin daha dərin anlaşılmasına kömək etmişdir. O, müxtəlif türk dillərinin lüğət və fonetik xüsusiyyətlərini müqayisə etməklə tədqiqatlar aparmış və bu sahədə bir sıra monoqrafik əsərlər yazmışdır. Çobanzadənin tədqiqatları, türk dillərinin tarixi inkişaf yollarını və qohumluğunu daha yaxşı anlamağa imkan vermişdir.

Qurultayda Bəkir Çobanzadə müqayisəli-tarixi dilçilik sahəsində türk dillərinin qohumluğunu və tarixi əlaqələrini üzə çıxarmaq və müqayisə etmək üçün “Türk ləhcələrinin yaxın qohumluğu” adlı məruzə ilə çıxış etmişdir. O, türk dillərinin müxtəlif dialekt və şivələrini müqayisə edərək, onların bir-birinə yaxınlığını və necə inkişaf etdiyini araşdırmağa çalışmışdır. Məsələn “Divan lüğət-it türk” və “Divan hikmət” kimi müxtəlif dövrlərdə yazılan əsərlərdə müəlliflər türk dilinin fərqli ləhcələrində yazmışlar. Çobanzadə, türk dillərinin tarixi və mədəni əlaqələrini də tədqiq etmişdir, bu da onun əsərlərində öz əksini göstərmişdir. O, həmçinin, türk dillərinin ortaq ədəbi dil məsələləri və tarixi problemləri üzrə mühazirələr oxumuşdur. Çobanzadə, türkologiyanın müxtəlif problemlərinə dair bir çox elmi əsər dərc etmişdir və bu sahədə böyük əmək sərf etmişdir.

Termin məsələsində 4 qrupa ayrılmış alimlərin əsas müzakirəsi ərəbləşmə, farslaşma, türkləşmə və demokratlaşma istiqamətində idi. Bu problemin elmi və ictimai-siyasi mahiyyətini dəqiq verən türkoloq Bəkir Çobanzadənin prinsipləri digər məruzəçilərlə birlikdə belə bir qənaətin yaranmasına səbəb oldu:

- Termin yaradıcılığı hər 3 mənbəyi – ümumtürk, ərəb-fars, rus- Avropa qaynaqlarına üz tutmalıdır;
- Termin yaradıcılığında əsas qaynaq türk dilləri olmalı, lazım gələrsə, beynəlxalq və arxaik sözlərə müraciət olunmalıdır;
- Alınma sözlər Azərbaycan dilinin fonetik xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırılmalıdır;
- Hərfi tərcümə yolundan istifadə edilməli və beynəlmiləl fond əsas götürülməlidir və s.

Nəticə olaraq, Türkoloji Qurultay ortaq türk dilinin yaradılmasını qəbul edirdi. Ortaq türk dilinin yaradılması ideyası, Türk dünyasının birliyini və həmrəyliyini gücləndirmək məqsədilə irəli sürülmüşdür. Bu ideya, türkdilli ölkələr arasında mədəni, iqtisadi və siyasi əlaqələri daha da inkişaf etdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Ortaq türk dilinin yaradılması, bir sıra problemləri həll edə bilər, lakin bu proses müxtəlif çətinliklərlə də müşayiət olunur. Bu məsələdə əsas çətinliklərdən biri, müxtəlif türk dillərinin və dialektlərinin fərqli qrammatik və leksik strukturlarına malik olmasıdır. Buna baxmayaraq, ortaq bir dilin yaradılması üçün bəzi səylər göstərilmişdir. Məsələn, ortaq terminologiyanın yaradılması, ortaq əlifbanın qəbul edilməsi və ortaq tədris materiallarının hazırlanması kimi layihələr həyata keçirilmişdir. Bu layihələr, türkdilli ölkələr arasında daha sıx əməkdaşlıq və qarşılıqlı anlaşma yaratmaq məqsədilə irəliləndirilmişdir. Lakin, bu proses uzunmüddətli və ardıcıl səylər tələb edir və bütün tərəflərin dəstəyi və iştirakı ilə həyata keçirilə bilər. Ancaq bugünkü baxışlar onu göstərir ki, ortaq türk dili yaratmaq yox, ortaq ünsiyyət dili yaratmaq daha düzgün variant olaraq qəbul edilməlidir. Ümumi ortaq türk ədəbi dili yaratmaq əsla mümkün deyil. Müxtəlif coğrafiyalarda formalaşmış yerli milli dillər şəklinə düşmüş türkcələri bir yana qoyub, yeni dil hazırlamaq olmaz. Qeyd edək ki, I Türkoloji Qurultayın qəbul etdiyi qərarlar sırasında ortaq əlifba, ortaq ədəbi dil, müqayisəli dilçilik kimi məsələlər xüsusilə mühüm yer tuturdu. Məlum olduğu kimi həmin məsələlər və onlarla bağlı problemlər bu gün də öz aktuallığı ilə seçilir və böyük əhəmiyyət daşıyır. Birinci Bakı Türkoloji Qurultayı türkologiya elmi tarixinin XX əsrdə yeni başlanğıcıdır. Müasir türkologiya elminə keçid hesab

olunan I Türkoloji Qurultay yaxşı mənada böyük tarixi əhəmiyyətə malik olsa da, bununla yanaşı bir sıra faciələrə səbəb olmuşdur. Belə ki, 100-dən artıq iştirakçı, seçmə alim və mütəfəkkirlərin həbsi və fiziki məhvi ilə nəticələnmişdir. Bu Sovet-Stalin diktatura rejiminin alimlərə qarşı törətdiyi soyqırımdır.

Ədəbiyyat/ İqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Eyvazova R. Birinci Türkoloji Qurultayda qoyulan məsələlərə askademik Tofiq Hacıyevin münasibəti. “Türkoloji Qurultayın 90 illiyinə həsr olunmuş beynəlxalq konfrans. Türkoloji elmi-mədəni hərəkətdə ortaq dəyərlər və yeni çağırışlar” beynəlxalq konfransın materialları, I hissə, Bakı, 2016.
2. 1926-cı il I Bakı Türkoloji qurultayı (stenoqram materialları, bibliografiya və foto-sənədlər). – Bakı: “Çinar-Çap”, 2006.
3. Hacıyev T. Azərbaycan ədəbi dili tarixi II hissə, Bakı, Elm, 2012.
4. Tahirov İ. I Türkoloji Qurultay və müqayisəli dilçilik məsələləri. Türkoloji Qurultayın 90 illiyinə həsr olunmuş beynəlxalq konfrans: “Türkoloji elmi-mədəni ortaq dəyərlər və yeni çağırışlar” beynəlxalq konfransının materialları, I hissə, Bakı, 2016.
5. <https://525.az/news/70140-turk-xalqlarinin-edebi-medeni-heyatinda-muhum-hadise-birinci-turkoloji-qurultay-90>
6. <https://edebiyatqazeti.az/news/science/10165-birinci-turkoloji-qurultay>

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
 2. Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
 - Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
 - The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
 - Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
 - Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
 - Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

**“TURKOLOGIK
TADQIQOTLAR” XALQARO
JURNALINING AXBOROT
XATI**

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma'rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o'tkazilgan sammitida ko'zda tutilgan o'zaro aloqalarni jadallashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta'sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e'lon qilishga mo'ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e'tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O'zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

**JURNAL QUIYIDAGI
YO'NALISHLARDAGI MAQOLALARNI
NASHR QILADI:**

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pocha:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma‘lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas‘uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и внизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа А4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatta hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 22-martda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 25-martda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartli bosma tabog‘ı –12.5.

Adadi 10 nusxa. Buyurtma № 215

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9

772992

922004